

вить 29,8%. БГ Банк у розрахунку на одну гривню власного капіталу отримав найменше прибутку 0,0012 грн., тому і ринкова вартість однієї гривні власного капіталу найменша – 0,262 грн.

Висновки

Отже, викладене дає підстави для висновку про те, що на основі одержаного прибутку можна будувати систему розрахунку ринкової вартості банку. У зв'язку з цим ми пропонуємо банки поділити на групи з рівновеликим доходом, так, щоб дохід на акцію одного банку даної групи мало чим відрізнявся від доходу на акцію іншого банку цієї групи. Потім потрібно визначити середній дохід на одну акцію в даній групі і розрахувати середній курс акції в групі. Крім того, треба ввести відношення середньої вартості акції до її середнього прибутку в групі. Тоді ціна акції визначиться за формулою:

$$Ц = Скаг / Псрг \cdot Члб, \quad (6)$$

де $Ц$ – ціна акції банку; $Скаг$ – середній курс акції в групі банків; $Псрг$ – середній прибуток у групі банків; $Члб$ – чистий прибуток банку, вартість якого визначається.

Для прикладу: еталонне значення в групі банків $Скаг / Псрг = 2$; чистого прибутку банк одержав $Члб = 450$ млн. грн., та за умови наявності в обігу 100 тис. акцій банку розрахункова вартість акціонерного капіталу банку становитиме 900 млн. грн., а ринкова ціна акції буде 900 грн. Проте формула (2.30) не враховує впливу інфляційних процесів, які відбуваються в економіці країни, тому її треба скоригувати на коефіцієнт інфляції k . Тоді формула набере такого вигляду:

$$Pj = (Скаг / Псрг \cdot Члб) \cdot k. \quad (7)$$

Безперечно, ця формула має певні недоліки, бо стимулює керівників банку акцентувати увагу на короткостроковому показнику – прибутку, тоді як створення вартості для акціонерів є завданням довгострокового характеру. Однак разом із тим такий підхід дає об'єктивну оцінку вартості банку.

Список використаних джерел

1. Бриггем Ю. Финансовый менеджмент: Полный курс: в 2 т. / Ю. Бриггем, Л. Гапенски; пер. с англ. под ред. В.В. Ковалева. – СПб: Экон. шк., 2004. – Т. 1. – 497 с.
2. Дамодаран А. Инвестиционная оценка: Инструменты и методы оценки любых активов / Асват Дамодаран; пер. с англ. – 2-е изд., испр. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 1341 с.
3. Діба М.І. Рейдерство – як одна із найбільш небезпечних загроз вітчизняному бізнесу / М.І. Діба, М.І. Зубок // Вчені записки: зб. наук. пр. – Вип. 9 [Відп. ред. А.Ф. Павленко]. – 2007. – С. 67–75.
4. Івасів І.Б. Управління вартістю банку: монографія / І.Б. Івасів. – К.: КНЕУ, 2008. – 288 с.
5. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии / К. Маркс. – Т. 1. – Кн. 1. Процесс производства капитала. – М.: Политиздат, 1983. – 905с72. 99.
6. Модильяни Ф. Сколько стоит фирма? Теорема MM / Ф. Модильяни, М. Миллер; пер. с англ. – М.: Дело, 1999. – 272 с.
7. Коупленд Т. Стоимость компании: оценка и управление / Том Коупленд, Тим Колер, Джек Мурун; пер. с англ. – М.: Олимп-Бизнес, 1999. – 576 с.
8. Роуз П.С. Банковский менеджмент / Питер С. Роуз; пер. с англ. со 2-го изд. – М.: Дело Лтд, 1995. – 768 с.
9. Berger Allen N. The Role of Capital in Financial Institution / Allen N. Berger, Richard J. Herring, Giorgio P. Szego // Journal of Banking and Finance. – 1995. Vol. 19. – P. 393–430.
10. Bodmer A. Value based management fur Banken? / Adriana Bodmer // Bern. Stuttgart, Vienn. – 2001. – 331 p.
11. Gross S. Banks and Shareholder Value. An Overview of Bank Valuation and Empirical Evidence on Shareholder Value for Banks / Gross Stephanie. – Wiesbaden: GWV Fachverlage GmbH, 2006. – 277 p.
12. Keen S. Debunking Economics: The Naked Emperor of the Social Sciences. Why have we handed over the running of the world to economists? / Steve Keen // Zed Books. – 2002.

Х.О. МАНДЗИНОВСЬКА,
аспірант, Українська академія друкарства,

О.В. МЕЛЬНИКОВ,
к.т.н., директор видавництва Української академії друкарства,
А.М. ШТАНГРЕТ,
д.е.н., професор, Українська академія друкарства

Прогнозування впливу на фінансову безпеку машинобудівного підприємства внутрішніх загроз

У статті визначена та охарактеризована сукупність найбільш вагомих внутрішніх загроз, які мають безпосередній вплив на фінансову безпеку машинобудівного підприємства, обґрунтовані можливі варіанти зміни їх впливу в майбутньому.

Ключові слова: фінансова безпека, загроза, прогноз, машинобудівне підприємство.

Х.А. МАНДЗИНОВСКАЯ,
аспірант, Украинская академия книгопечатания,

А.В. МЕЛЬНИКОВ,
к.т.н., директор издательства Украинской академии книгопечатания,
А.М. ШТАНГРЕТ,
д.э.н., профессор, Украинская академия книгопечатания

Прогнозирование влияния на финансовую безопасность машиностроительного предприятия внутренних угроз

В статье определена и охарактеризована совокупность наиболее значимых угроз, имеющих непосредственное влияние на финансовую безопасность машиностроительного предприятия, обоснованы возможные варианты изменения их влияния в будущем.

Ключевые слова: финансовая безопасность, угроза, прогноз, машиностроительное предприятие.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Ускладнення умов ведення підприємницької діяльності в Україні викликає необхідність постійного удосконалення управління системою економічної безпеки вітчизняних підприємств, важливе місце в якій посідає фінансова безпека.

Поточна ситуація в національній економіці, що характеризується надмірним зростанням кількості збиткових та збанкрутілих підприємств, насамперед є ознакою недосконалості формування та управління фінансовою безпекою, яка здебільшого не спроможна захистити підприємство від негативного впливу зовнішніх та внутрішніх викликів, ризиків й загроз. Зазначене особливо актуальне для машинобудівних підприємств, які будучи основою промислового виробництва в Україні характеризуються низькою ефективністю господарської діяльності, зменшенням обсягів виробництва, втратою конкурентних позицій на зовнішніх ринках та послабленням позицій на внутрішньому ринку, тим самим гальмуючи розвиток національної економіки в загальному. Відповідно питання забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств є актуальним і потребує вирішення з метою протидії кризовим процесам та уникнення банкрутства кожного суб'єкта господарювання як первинної одиниці національної економіки.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичні основи управління фінансовою безпекою підприємства відображені в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців, таких як О. Ареф'єва, І. Бланк, О. Барановський, А. Воронкова, К. Горячева, Л. Донець, С. Ілляшенко, Г. Задорожний,

М. Кизим, Т. Клебанов, Г. Козаченко, Л. Костирко, О. Ляшенко, Є. Олейников, В. Пономарьов, Р. Сайфулін, О. Терещенко, А. Шеремет, В. Шликов та ін. Результатами наукових пошуків стало визначення суті поняття фінансової безпеки, розроблення критеріїв та показників оцінка її рівня, визначення окремих елементів гарантування та управління нею як ключовою складовою економічної безпеки підприємства. Однак низка питань, зокрема пов'язаних із розпізнаванням й ідентифікацією загроз для фінансової безпеки, ще залишаються недостатньо вивченими і потребують уваги.

Мета статті полягає у визначенні та моделюванні впливу ключових внутрішніх загроз на фінансову безпеку машинобудівного підприємства.

Виклад основного матеріалу. В сучасній національній економіці одне з ключових місць займає машинобудівання, діяльність підприємств якого характеризується широким асортиментом продукції, безпосереднім впливом на технічний рівень усіх галузей, конкурентних позицій країни на зовнішніх ринках та працевлаштуванням значної частини населення. Натомість сьогодні підприємства машинобудівання знаходяться у вкрай скрутному фінансовому становищі через зменшення обсягів виробництва, зниження обсягів експорту продукції, погіршення фінансових результатів, нестачу фінансових ресурсів тощо, що є наслідком слабкої захищеності від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз. З нашого погляду, вирішальне значення для забезпечення прийнятних умов ведення бізнесу повинна відігравати сис-

Таблиця 1. Періоди впливу на фінансову безпеку машинобудівних підприємств внутрішніх загроз

Загрози	Роки				
	2010–2012	2013–2015	прогноз на 2016–2020		
			I варіант	II варіант	III варіант
1	2	3	4	5	6
Якість і розмір дебіторської та кредиторської заборгованостей (g1)	Зниження якості заборгованостей		Подальше зниження якості заборгованостей		Оптимальне співвідношення заборгованостей
Наявність власних оборотних засобів (g2)	Дефіцит власних оборотних засобів		Подальше зростання дефіциту		Достатній рівень власних оборотних засобів
Ліквідність активів підприємства (g3)	Активи ліквідні у зв'язку із відносною стабільністю ситуації у національній економіці	Суттєве зменшення ліквідності активів підприємств	Погіршення ситуації із ліквідністю активів	Можлива зупинка виробництва	Покращення ситуації із ліквідністю активів
Рентабельність основного виду діяльності (g4)	Помірна рентабельність основного виду діяльності	Суттєве зменшення рентабельності основного виду діяльності	Низька рентабельність основного виду діяльності		Достатня рентабельність основного виду діяльності
Розмір виручки від реалізації (g5)	Зростання розміру виручки від реалізації	Суттєве скорочення величини отриманої виручки	Подальше скорочення величини отриманої виручки	Мінімальна виручка	Зростання розміру виручки від реалізації
Рівень та якість витрат (g6)	Спроби досягнути оптимального рівня витрат	Зростання витрат	Подальше зростання витрат	Надмірні витрати	Досягнення оптимального рівня витрат
Рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування (g7)	Достатньо високий рівень залежності	Подальше зростання залежності		Повна залежність	Зменшення залежності

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

тема фінансової безпеки як одна з базових складових економічної безпеки підприємства, що спроможна забезпечити ефективну адаптацію до мінливого зовнішнього середовища та контроль за змінами у внутрішньому середовищі.

Основними вихідними умовами гарантування фінансової безпеки машинобудівного підприємства є здатність розпізнавати зовнішні та внутрішні загрози. На наш погляд, саме внутрішні загрози потребують першочергової уваги, адже їм на відміну від зовнішніх, стосовно яких у більшості випадків можливою є лише адаптація, підприємство може протидіяти. Ефективність протидії, своєю чергою, залежить від можливості прогнозування виникнення та розвитку тої чи іншої загрози, тому цьому аспекту, на нашу точку зору, потрібно приділити особливу увагу. Так, практика доводить, що прогнози, зовсім не пов'язані з минулим досвідом та існуючою ситуацією, зазвичай не справджуються. Чисельні різновиди наукових прогнозів, що застосовуються, можна розділити на три основні групи [3]. Такі прогнози називатимемо реалістичними (I варіант); песимістичним (II варіант); оптимістичними (III варіант).

За результатами проведеного аналізу і вивчення джерел [2; 8, 9] визначена та охарактеризована сукупність найбільш вагомих внутрішніх загроз, які мають безпосередній вплив

на фінансову безпеку машинобудівного підприємства у періоди, в які дія цих загроз на досліджуваний процес була різною (табл. 1). Для наочності назви виокремлених загроз у табл. 1 доповнено їх математичними позначеннями.

Таким чином, сукупність внутрішніх загроз фінансовій безпеці машинобудівного підприємства протягом 2016–2020 років (табл. 1) становить множину $G = \{g_1, g_2, g_3, g_4, g_5, g_6, g_7\}$. Множину загроз G і можливі взаємозв'язки між ними для реалістичного розвитку подій протягом 2016–2020 років подамо у вигляді бінарної матриці залежності розмірності 7×7 елементів, її побудова зводиться до заповнення табл. 2 бінарні елементи якої визначаються за таким правилом:

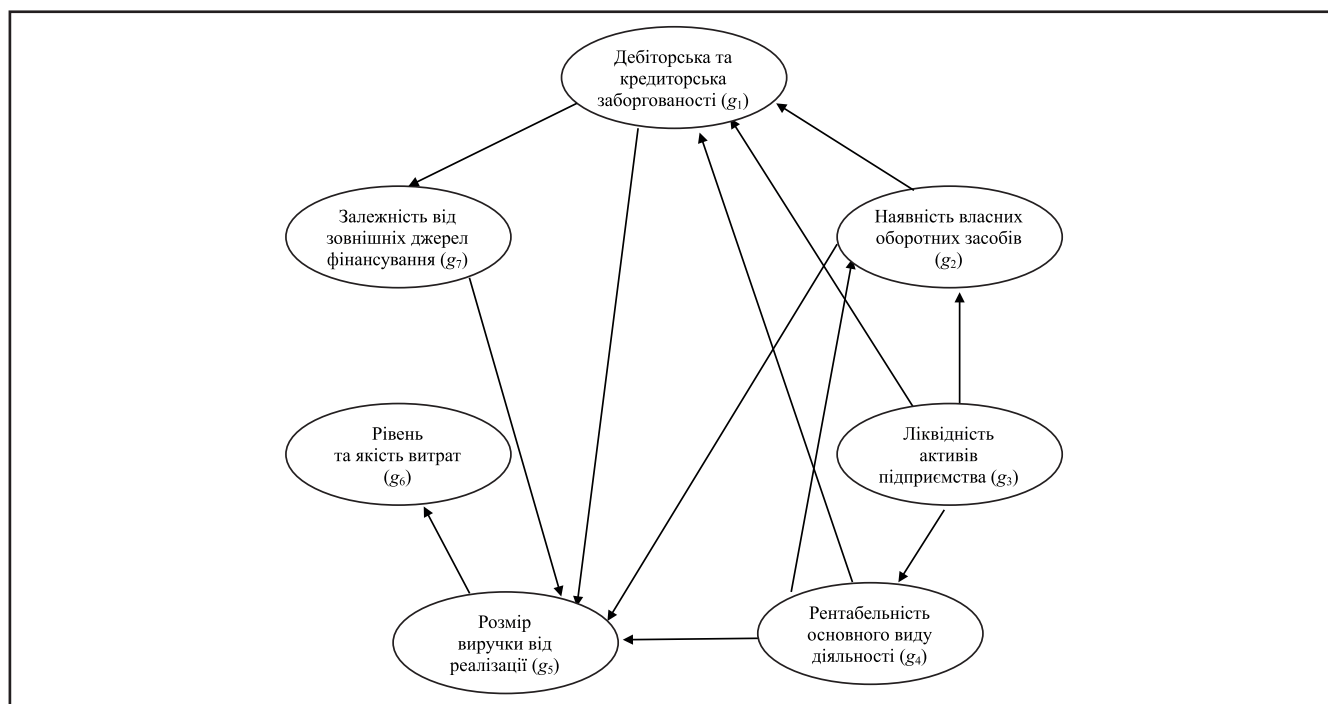
$$g_{ij} = \begin{cases} 1, & \text{якщо } i \text{ впливає на } j \\ 0, & \text{в іншому випадку.} \end{cases} \quad (1)$$

Постановку та розв'язання задачі побудови графа зв'язків між перерахованими загрозами здійснимо за допомогою засобів теорії графів і системного аналізу [1, 4, 5, 7].

На основі матриці залежності (табл. 2) будемо орієнтований граф зв'язків між внутрішніми загрозами фінансової безпеці машинобудівного підприємства протягом 2016–2020 років за реалістичного розвитку подій (див. рис.), у вершинах якого розміщено елементи множини G , дуги якого з'єднують суміжні пари вершин (g_i, g_j) , для яких визначено зв'язок (табл. 2).

Таблиця 2. Матриця залежності внутрішніх загроз фінансовій безпеці машинобудівного підприємства протягом 2016–2020 років (I варіант)

g_{ij}	g_1	g_2	g_3	g_4	g_5	g_6	g_7
g_1	0	0	0	0	1	0	1
g_2	1	0	0	0	1	0	0
g_3	1	1	0	1	0	0	0
g_4	1	1	0	0	1	0	0
g_5	0	0	0	0	0	1	0
g_6	0	0	0	0	0	0	0
g_7	0	0	0	0	1	0	0

Граф зв'язків між внутрішніми загрозами фінансовій безпеці машинобудівного підприємства протягом 2016–2020 років (I варіант)

Таблиця 3. Матриця досяжності внутрішніх загроз фінансовій безпеці машинобудівного підприємства протягом 2016–2020 років (I варіант)

g_{ij}	g_1	g_2	g_3	g_4	g_5	g_6	g_7
g_1	1	0	0	0	1	1	1
g_2	1	1	0	0	1	1	1
g_3	1	1	1	1	1	1	1
g_4	1	1	0	1	1	1	1
g_5	0	0	0	0	1	1	0
g_6	0	0	0	0	0	1	0
g_7	0	0	0	0	1	1	1

Вершина g_j досягається з вершини g_i , якщо в графі (рис. 1) існує шлях, який приводить з вершини g_i до вершини g_j . Така вершина називається досяжною. Позначимо підмножину подібних вершин через $S(g_i)$. Аналогічно вершина g_i є попередницею вершини g_j , якщо вона досягає її вершини. Іншими словами, в побудованому графі (рис. 1) дуги-стрілки вказують на певну залежність однієї загрози від іншої. Якщо зв'язок приєднано до деякої вершини, це означає, що загроза, позначена цією вершиною, впливає певним чином на загрозу, з вершини якого спрямована стрілка-дуга. Нехай сукупність вершин-попередниць графу (рис. 1) утворює підмножину $P(g_j)$.

На основі вищеподаного графа (див. рис.) будемо бінарну матрицю досяжності (табл. 3) розмірності 7×7 елементів для множини вершин G .

Перетин підмножин вершин досяжних і вершин-попередниць графу зв'язків (рис. 1), тобто підмножина $R(g_j) = S(g_j) \cap P(g_j)$, вершини якої не досягаються з будь-якої з вершин множини G , що залишилися, визначає певний рівень ієрархії пріоритетності дії загроз, позначених цими вершинами. Додатковою умовою при цьому є забезпечення рівності

$$P(g_j) = R(g_j). \quad (2)$$

Виконання сукупності вищезазначених дій дає перший рівень (найнижчий з погляду важливості впливу на досліджуваний процес) ієрархії загроз. Для визначення його на підставі матриці досяжності (табл. 3) будемо ітераційну таблицю для утворення першого ієрархічного рівня внутрішніх загроз фінансовій безпеці машинобудівного підприємства,

що виникали протягом 2016–2020 років за реалістичного розвитку подій (табл. 4).

У другий стовпець табл. 4 заносимо підмножину $S(g_i)$ – номерів досяжних вершин або номери одиничних елементів відповідних рядків матриці досяжності; третій стовпець визначає підмножину вершин попередниць $P(g_j)$ – номери одиничних елементів стовпців цієї матриці. У цьому випадку залежність (2) означатиме виконання умови рівності номерів загроз, заданих у другому і третьому стовпцях таблиці, в результаті чого утворюється четвертий стовпець таблиці, як результат обрахунків ітераційної таблиці.

Рівність (2) виконується для загрози g_3 – ліквідність активів підприємства, – ця загроза становить перший найнижчий рівень в ієрархії внутрішніх загроз фінансовій безпеці машинобудівного підприємства, що виникатимуть протягом 2016–2020 рр. за реалістичного розвитку подій. Далі з табл. 4 вилучаємо рядок 3, а в 1, 2, 4–7-му рядках цифру 3. Одержимо табл. 5, яка є основою для обчислення другої ітерації знаходження номерів загроз, що визначають наступний рівень ієрархії.

У другій ітерації рівність (2) виконується для загрози g_4 , яка відображає вплив рентабельності основного виду діяльності. Ця загроза визначає наступний рівень ієрархії. Відтак з табл. 5 видаляємо рядок 4, а в 1, 2, 5–7-му рядках – цифру 4.

У третій ітерації черговий рівень утворить загроза g_2 – наявність власних оборотних засобів. Відповідний рядок і цифри в стовпцях у табл. 6 вилучаємо й одержимо табл. 7.

Таблиця 4. Ітераційна таблиця для утворення першого ієрархічного рівня внутрішніх загроз протягом 2016–2020 років (I варіант)

g_i	$S(g_i)$	$P(g_j)$	$S(g_j) \cap P(g_j)$
1	1, 5, 6, 7	1, 2, 3, 4	1
2	1, 2, 5, 6, 7	2, 3, 4	2
3	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	3	3
4	1, 2, 4, 5, 6, 7	3, 4	4
5	5, 6	1, 2, 3, 4, 5, 7	5
6	6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	6
7	5, 6, 7	1, 2, 3, 4, 7	7

Таблиця 5. Ітераційна таблиця для утворення другого ієрархічного рівня внутрішніх загроз протягом 2016–2020 років (I варіант)

g_i	$S(g_i)$	$P(g_j)$	$S(g_j) \cap P(g_j)$
1	1, 5, 6, 7	1, 2, 4	1
2	1, 2, 5, 6, 7	2, 4	2
4	1, 2, 4, 5, 6, 7	4	4
5	5, 6	1, 2, 4, 5, 7	5
6	6	1, 2, 4, 5, 6, 7	6
7	5, 6, 7	1, 2, 4, 7	7

Таблиця 6. Ітераційна таблиця для утворення третього ієрархічного рівня внутрішніх загроз протягом 2016–2020 років (I варіант)

g_i	$S(g_i)$	$P(g_i)$	$S(g_i) \cap P(g_i)$
1	1, 5, 6, 7	1, 2	1
2	1, 2, 5, 6, 7	2	2
5	5, 6	1, 2, 5, 7	5
6	6	1, 2, 5, 6, 7	6
7	5, 6, 7	1, 2, 7	7

Таблиця 7. Ітераційна таблиця для утворення четвертого ієрархічного рівня внутрішніх загроз протягом 2016–2020 років (I варіант)

g_i	$S(g_i)$	$P(g_i)$	$S(g_i) \cap P(g_i)$
1	1, 5, 6, 7	1	1
5	5, 6	1, 5, 7	5
6	6	1, 5, 6, 7	6
7	5, 6, 7	1, 7	7

Черговий рівень утворить загроза g_1 – якість і розмір дебіторської та кредиторської заборгованостей. Відповідний рядок і цифри в стовпцях вилучаємо. Без чергової ітераційної таблиці зрозуміло, що наступні процедури визначають: п'ятий рівень ієрархії зовнішніх загроз, яким стане g_7 – рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування; шостий – розмір виручки від реалізації g_5 ; сьомий – рівень та якість витрат g_6 .

Далі наведено матриці залежності (табл. 8 і 10) і матриці досяжності (табл. 9 і 11) для песимістичного (II варіант)

та оптимістичного (III варіант) варіантів розвитку ситуації у 2016–2020 роках. Графи, що будуються на основі матриць залежності (табл. 8 і 10), ми опускаємо, оскільки вони будуються аналогічно до графа наведеного на рис. 1.

На основі матриць досяжності (табл. 9 і 11) будують ітераційні таблиці (табл. 12 і 13) та обчислюють рівні ієрархії виокремлених загроз. Обчислення здійснюються для кожного з трьох варіантів прогнозу окремо. Обчислення, оскільки вони відбуваються аналогічно до вищевказаних, ми опускаємо.

Таблиця 8. Матриця залежності внутрішніх загроз фінансовій безпеці підприємства (II варіант)

g_j	g_1	g_2	g_3	g_4	g_5	g_6	g_7
g_1	0	0	0	0	1	1	1
g_2	1	0	0	0	1	0	0
g_3	1	1	0	1	1	0	0
g_4	1	1	0	0	1	0	0
g_5	0	0	0	0	0	0	1
g_6	0	0	0	0	1	0	1
g_7	0	0	0	0	0	0	0

Таблиця 9. Матриця досяжності внутрішніх загроз фінансовій безпеці підприємства (II варіант)

g_j	g_1	g_2	g_3	g_4	g_5	g_6	g_7
g_1	1	0	0	0	1	1	1
g_2	1	1	0	0	1	1	1
g_3	1	1	1	1	1	1	1
g_4	1	1	0	1	1	1	1
g_5	0	0	0	0	1	0	1
g_6	0	0	0	0	1	1	1
g_7	0	0	0	0	0	0	1

Таблиця 10. Матриця залежності внутрішніх загроз фінансовій безпеці підприємства (III варіант)

g_j	g_1	g_2	g_3	g_4	g_5	g_6	g_7
g_1	0	0	1	1	0	0	1
g_2	0	0	0	0	1	0	0
g_3	0	1	0	1	0	0	0
g_4	0	1	0	0	1	0	0
g_5	0	0	0	0	0	0	0
g_6	1	0	1	1	0	0	0
g_7	0	0	1	1	0	0	0

Таблиця 11. Матриця досяжності внутрішніх загроз фінансовій безпеці підприємства (III варіант)

g_j	g_1	g_2	g_3	g_4	g_5	g_6	g_7
g_1	1	1	1	1	1	0	1
g_2	0	1	0	0	1	0	0
g_3	0	1	1	1	1	0	0
g_4	0	1	0	1	1	0	0
g_5	0	0	0	0	1	0	1
g_6	1	1	1	1	1	1	1
g_7	0	1	1	1	1	0	1

Таблиця 12. Ітераційна таблиця для утворення першого ієрархічного рівня внутрішніх загроз протягом 2016–2020 років (II варіант)

g_i	$S(g_i)$	$P(g_i)$	$S(g_i) \cap P(g_i)$
1	1, 5, 6, 7	1, 2, 3, 4	1
2	1, 2, 5, 6, 7	2, 3, 4	2
3	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	3	3
4	1, 2, 4, 5, 6, 7	3, 4	4
5	5, 7	1, 2, 3, 4, 5, 6	5
6	5, 6, 7	1, 2, 3, 4, 6	6
7	7	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	7

Таблиця 13. Ітераційна таблиця для утворення першого ієрархічного рівня внутрішніх загроз протягом 2016–2020 років (III варіант)

g_i	$S(g_i)$	$P(g_i)$	$S(g_i) \cap P(g_i)$
1	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	1, 6	1
2	2, 5	1, 2, 3, 4, 6, 7	2
3	2, 3, 4, 5	1, 3, 6, 7	3
4	2, 4, 5	1, 3, 4, 6, 7	4
5	5	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	5
6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	6	6
7	2, 3, 4, 5, 7	1, 6, 7	7

Таблиця 14. Результати ранжування важливості впливу на фінансову безпеку машинобудівного підприємства внутрішніх загроз протягом 2016–2020 років

I варіант	II варіант	III варіант
Рівень та якість витрат g_6	Залежність від зовнішніх джерел фінансування g_7	Розмір виручки від реалізації g_5
Розмір виручки від реалізації g_5		Наявність власних оборотних засобів g_2
Залежність від зовнішніх джерел фінансування g_7	Рівень та якість витрат g_6	Рентабельність основного виду діяльності g_4
Дебіторська та кредиторська заборгованості g_1		Ліквідність активів підприємства g_3
Наявність власних оборотних засобів g_2		Залежність від зовнішніх джерел фінансування g_7
Рентабельність основного виду діяльності g_4		Дебіторська та кредиторська заборгованості g_1
Ліквідність активів підприємства g_3		Рівень та якість витрат g_6

мо і наводимо тільки кінцевий результат, який заносимо до табл. 14.

Розташували загрози за визначеними рівнями, одержимо ієрархічно структуровану модель (табл. 14), що імітує вагомість внутрішніх загроз фінансовій безпеці машинобудівного підприємства протягом 2016–2020 років. У побудованій моделі загрози розміщено за зростанням пріоритетності їхнього впливу на процес від найменш вагомого до найсуттєвішого. Отримані результати (табл. 14) мають свою внутрішню логіку і можуть бути пояснені:

– значення рівня та якості витрат g_6 (I варіант) порівняно з іншими внутрішніми загрозами, за умови збереження сьогоднішніх проблеми в економіці, першою чергою пов'язано з необхідністю їх оптимізації;

– відповідно за поглиблення економічних негараздів (II варіант) зростає рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування g_7 ;

– за оптимістичного сценарію (III варіант) на перше місце вийдуть розмір виручки від реалізації g_5 , наявності власних оборотних засобів g_2 і рентабельність основного виду діяльності g_4 , тобто показники, що визначають економічну ефективність машинобудівного підприємства за сприятливої економічної кон'юнктури розмір виручки від реалізації g_5 (для I і II варіантів) менш важливий, ніж за бажаного розвитку подій (III варіант), тому що за умови накопичення проблем розмір виручки вже не є вирішальною загрозою для економічної безпеки підприємства.

Незмінним залишається серед переліку загроз (для I і II варіантів) вагомість якості і розміру дебіторської та кредиторської заборгованостей g_1 , наявності власних оборотних засобів g_2 , рентабельність основного виду діяльності g_4 і ліквідність активів підприємства g_3 . Такі результати аналізу можна пояснити тим, що коли ситуація на ринку машинобудівельної продукції стає катастрофічною, важко говорити про ліквідність активів (g_3), рентабельність (g_4), оборотні

засоби (g_2) та заборгованість (g_1), адже коли підприємство стоїть на межі виживання, ці показники, незважаючи на всю їхню важливість, за сприятливого розвитку подій вже не відіграють такої ролі за його негативного розвитку.

Висновок

Проведений аналіз заснований на застосуванні системного підходу, адже кожна загроза, що впливає на аналізований процес, оцінювалась у комплексі з усіма іншими. Поява конкретної загрози на певному рівні ієрархії суттєво залежала від встановлених зв'язків між ними (табл. 2, 8 і 10), а їх зміна за кількістю та суттю зумовить модифікацію одержаної моделі.

Здійснений прогноз впливу внутрішніх загроз на фінансову безпеку машинобудівного підприємства, заснований як на аналізі та узагальненні відомих фактів та об'єктивних тенденцій, так і на вірогіднісних оцінках характеру розвитку прогнозованого процесу.

У подальшому доцільно розробити механізм протидії впливу внутрішніх загроз, який би враховував можливі варіанти їх зміни в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Ареф'єва О.В. Побудова моделей ключових загроз на шляху до економіки знань в Україні / О.В. Ареф'єва, В.М. Сеньківський, А.М. Штангрет, О.В. Мельников // Наук. зап. (Укр. акад. друкарства). – 2011. – Вип. 2 (35). – С. 52–67.
2. Банкрутство і санація підприємства: Теорія і практика кризового управління / [Т.С. Клебанова, О.М. Бондар, О.В. Мозенков та ін.]; за ред. О.В. Мозенкова. – Х.: ІНЖЕК, 2003. – 272 с.
3. Бешелев С.Д. Экспертные оценки / С.Д. Бешелев, Ф.Г. Гурвич. – М.: Наука, 1973. – 160 с. – (Проблемы науки и техн. прогресса).
4. Воробийов В.І. Побудова моделі ключових загроз економічної безпеки вітчизняних поліграфічних підприємств [Текст] / В.І. Воробийов, І.В. Піх, О.В. Мельников, А.М. Штангрет // Полігр. та вид. справа. – 2010. – №2 (52). – С. 18–30.

5. Лямец В.И. Системный анализ. Вводный курс: учеб. пособие / В.И. Лямец, А.Д.Тевяшев. – 2-е изд., перераб. и доп. – Х.: Харьков. нац. ун-т радиоелектроники, 2004. – 448 с. – (Прикладная математика).

6. Моделирование финансовых потоков в условиях неопределенности: моногр. / [Т.С. Клебанова, Л.С. Гурьянова, Н. Богониколос, О.Ю. Кононов, Я.Г. Берсуцкий]. – Х.: ИНЖЭК, 2006. – 312 с.

7. Саати Т. Принятие решений: Метод анализа иерархий: пер. с англ. / Т. Саати. – М.: Радио и связь, 1993. – 278 с.

8. Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій: навч. пос. / В.М. Суторміна. – К.: Либідь, 1993. – 247 с.

9. Экономическая безопасность России: Общий курс: учеб. / под ред. В.К. Сенчагова. – М.: Дело. – 2005. – 308 с.

УДК 378:339.13

Л.О. КАРБОВСЬКА,

к.е.н., Інститут міжнародної економіки і фінансів Міжрегіональної академії управління персоналом

Маркетинг як важливий інструмент регулювання ринку освітніх послуг

У статті обґрунтовано підходи щодо застосування маркетингу як інструменту врегулювання попиту і пропозиції на ринку освітніх послуг.

Ключові слова: маркетинг, вищі навчальні заклади, ринок освітніх послуг, попит і пропозиція.

Л.А. КАРБОВСКАЯ,

к.э.н., Институт международной экономики и финансов Межрегиональной академии управления персоналом

Маркетинг как важнейший инструмент регулирования рынка образовательных услуг

В статье обоснованы подходы по применению маркетинга как инструмента регулирования спроса и предложения на рынке образовательных услуг.

Ключевые слова: маркетинг, высшие учебные заведения, рынок образовательных услуг, спрос и предложение.

L.A. KARBOVSKAYA,

Institute of Economics and Finance of The Interregional Academy of Personnel Management

Marketing as a major tool for regulating market of educational services

The paper substantiate approaches to the use of marketing as a tool for regulating supply and demand in the market of educational services.

Keywords: marketing, universities, education services market, highly educated specialists.

Постановка проблеми. Сучасний стан вітчизняної вищої освіти не відповідає потребам економіки та запитам суспільства щодо професійно підготовлених кадрів – вона відстає від тенденцій суспільного прогресу, із запізненням реагує на нові економічні потреби, не забезпечує випереджальний розвиток підготовки фахівців відповідно до прогресивних змін структури національної економіки та її інноваційного розвитку. Це потребує застосування маркетингового підходу до регулювання попиту і пропозиції на ринку освітніх послуг.

Концепція маркетингу у сфері вищої освіти України пройшла такі етапи:

• *1 етап* (1990–2004) – товарної концепції (вдосконалення виробництва і вдосконалення товару), коли зростаючий попит на вищу освіту був задоволений шляхом відкриття мережі приватних ВНЗ, ряду нових «модних» напрямів підготовки і спеціальностей, навчання студентів за кошти фізичних та юридичних осіб (на контрактній основі). Виші не відчували потребу в стимулюючих заходах, попит перевищував пропозицію.

• *2 етап* (2005–2006). ВНЗ почали переходити до збутової концепції, більша частина їх дотепер знаходиться на цьому етапі. Лише окремі вищі навчальні заклади в управлінні діяльністю за основу взяли концепцію маркетингу.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичні та методологічні питання регулювання попиту і пропозиції

на ринку праці фахівців знайшли своє відображення у дослідженнях таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як Л. Антошкіна, А. Базиліюк, С. Бандур, Г. Беккер, І. Бондар, Д. Богиня, П. Вейлл, В. Геєць, В. Гуртов, Г. Дмитренко, Дж. Кейнс, О. Левченко, Е. Лібанова, Л. Лісогор, К. Макконел, І. Манцуров, Ю. Маршавін, Е. Пітухін, П. Самуельсон, В. Щетинін, Т. Шульц та ін.

Невирішеними залишаються питання розробки стратегії й комплексу маркетингу та організаційно-управлінських заходів щодо його застосування на ринку освітніх послуг метою регулювання попиту і пропозиції.

Мета статті – обґрунтувати застосування маркетингового підходу як основного інструменту регулювання ринку освітніх послуг.

Виклад основного матеріалу. Останніми роками ми спостерігаємо посилення конкуренції серед ВНЗ різних форм власності, зменшення контингенту студентів ВНЗ I–IV рівнів акредитації (за період 2009–2014 років їхня чисельність впала на майже 73%) (рис. 1).

Причинами ситуації, що склалася, є такі:

1. Демографічна криза (демографічна яма) – катастрофічне падіння народжуваності протягом 12 років (1990–2002) удвічі, причому ці тенденції будуть продовжуватися аж до 2020 року (рис. 2).

2. Зміна правил вступу до ВНЗ: починаючи із 2008 року обов'язковою умовою вступу до вищого навчального закла-